

KIMITOÖN
KEMIÖNSAARI

Kasvun, oppimisen ja koulunkäynnin tuki

esikoulussa ja perusopetuksessa

1.8.2016

Kemiönsaaren kunta

Sisällysluettelo	sivu
<u>1. A OPPIMISEN JA KASVUN TUKI ESIKOULUSSA</u>	<u>4</u>
<u>1. B OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI PERUSOPETUKSESSA</u>	<u>10</u>
Tuen keskeiset tavoitteet, järjestäminen ja tuen rakenne	
Opetusjärjestelyjen tukimuodot	
<u>1.1 Yleinen tuki</u>	<u>11</u>
<u>1.2 Tehostettu tuki, pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma</u>	<u>11</u>
<u>1.2.1 Pedagoginen arvio</u>	<u>13</u>
<u>1.2.2 Oppimissuunnitelma</u>	<u>13</u>
<u>1.3 Erityinen tuki, pedagoginen selvitys ja HOJKS</u>	<u>14</u>
<u>1.3.1 Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten</u>	<u>15</u>
<u>1.3.2 HOJKS</u>	<u>15</u>
<u>1.4 Tuen tarpeen selvitys ja arviointi</u>	<u>16</u>
Selvitykset ja kartoitukset	
<u>1.4.1 Siirtymävaiheiden kokoukset</u>	<u>17</u>
<u>1.4.2 Tuen tarpeen arviointi</u>	<u>17</u>
<u>2. OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKIMUODOT</u>	<u>19</u>
<u>2.1 Tukiopetus</u>	<u>19</u>
<u>2.2 Osa-aikainen erityisopetus</u>	<u>19</u>
<u>2.3 Opetuksen järjestäminen erityisessä tuessa</u>	<u>19</u>
<u>2.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen</u>	<u>20</u>
<u>2.5 Pidennetty oppivelvollisuus</u>	<u>20</u>
<u>2.6 Toiminta-alueittain opiskelu</u>	<u>20</u>
<u>2.7 Tulkitsemis- ja avustajapalvelut</u>	<u>21</u>
<u>2.8 Ohjauksellinen ja muu tuki</u>	<u>21</u>
<u>2.8.1 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana</u>	<u>21</u>
<u>2.8.2 Ohjaus tuen aikana</u>	<u>21</u>
<u>2.9 Oppilaan arviointi</u>	<u>22</u>
<u>Liitteet</u>	<u>23</u>

Jokaisella lapsella on oikeus laadukkaaseen esiopetukseen sekä mahdollisuuteen saada ohjausta ja tukea kasvuun ja oppimiseen kaikkina esiopetuksen työpäivinä. Kasvun, sosiaalisen kehittymisen ja oppimisen tukeminen merkitsee lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista mahdollisimman hyvin. Tässä voidaan käyttää niin oppimisympäristöön, esikoulutyöskentelyyn kuin oppimiskulttuuriin liittyviä ratkaisuja. Lisäksi esiopetuksella on käytössään erilaisia tukimuotoja, joita sovelletaan tarpeen mukaan. Tuen suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että lapsen tuen tarve voi olla lyhytkestoista tai jatkuvampaa, tukea voidaan tarvita kaikilla tasoilla tai tuen tarve voi vaihdella kehityksen osa-alueilla tasolta toiselle. Ensisijaisesti koko varhaiskasvatuksen aikana tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä sekä huolehditaan tasavertaisesta jäsenyydestä ryhmässä.

Esiopetuksen tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki, kuten perusopetuksessakin. Esiopetuksen laatu ja yhteiset opetukselliset tavoitteet takaavat jokaiselle lapselle mahdollisuuden saada tarvitsemaansa tukea. Esiopetuksen aikana annettun tuen ensiarvoinen tehtävä on oppimisvaikeuksien ennalta ehkäisy. Esiopetuksen aikana lapsella pitää olla mahdollisuus saada tukea ja ohjausta monelta eri taholta erityisesti oppimiseen liittyvissä ongelmissa. Tuen tarpeen selvittäminen jo esiopetuksessa helpottaa lapsen siirtymistä perusopetukseen ja antaa koululle mahdollisuuden valmistautua jokaisen oppilaan koulutien alkamiseen, periaatteella ”koulu on valmis oppilasta varten” eikä ”oppilas on valmis koulua varten”.

Esiopetuksessa kuten myös varhaiskasvatuksessa (vasu) lapsilla on henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Suunnitelma tehdään yksilötasoisesti tukemaan kasvua, kehitystä ja oppimista. Suunnitelma tehdään yhteistyössä huoltajien, lapsen ja opettajan kanssa syyslukukauden alussa. Suunnitelma sisältää lapsen henkilökohtaisia tavoitteita kehityksen eri osa-alueilla.

Yleinen tuki esikoulussa

Esikoulussa annettavan yleisen tuen tarkoituksena on antaa jokaiselle lapselle alusta alkaen sellaista tukea, että lapsi voi kehittyä oppimisessaan ja kasvussaan mahdollisimman hyvin. Esikoulun yleisen tuen tavoitteena on tarjota jokaiselle lapselle haasteita ja ohjausta, jotka edistävät lapsen jatkuvaa sosiaalista kehittymistä ja oppimista. Esikoulun opettaja vastaa siitä, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen ja kannuksen kasvuunsa ja oppimiseensa. Kun lasta autetaan löytämään vahvat ominaisuutensa ja voimavaransa hänelle annetaan edellytykset oppimiseen sekä työn iloon ja tuetaan myönteisen minäkuvan muodostumista.

Pedagoginen keskusteluryhmä kokoontuu esikoulun lukuvuoden alussa ja kartoittaa lasten mahdolliset tuen tarpeet. Esikoulun opettaja laatii kartoituksen jälkeen lasten oppimista ja kehittymistä koskevan suunnitelman. Suunnitelma kattaa koko esiopetusryhmän, tarvittaessa laaditaan henkilökohtaiset suunnitelman niille lapsille, jotka tarvitsevat jotakin erityistä yleistä tukea.

Yleisen tuen tasolla voidaan kasvua ja kehittymistä tukea eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja joustavilla ryhmäjärjestelyillä. Myös erityisopettajan

tai koulunkäyntiavustajan antamaa tukea voidaan tarvittaessa käyttää ennen kuin lapsi otetaan tehostetun tuen piiriin.

Kemiönsaaren kunnassa on käytössä mm. seuraavat aineistot, joiden avulla seurataan lasten kehittymistä ja oppimista:

- kouluvalmiuden ryhmäkoee
- KPT – Kontrolloitu Piirros Tarkkailu
- Kasvunkansiot
- Minä osaan – materiaali.

Aineistojen avulla arvioidaan lapsen keskeisiä oppimisvalmiuksia. Jokaisen lapsen kohdalla harkitaan yksilöllisesti onko lisätuen tarvetta. Koko esikouluvuoden ajan seurataan lapsen kehittymistä ja oppimista ja lapsen itsearvioinnit ja opettajan havainnot kirjataan. Keväällä pidetään tiedonsiirtokokoukset yhdessä vastaanottavan koulun opettajien kanssa, ja jokaisen lapsen yksilölliset ja ryhmän yhteiset tarpeet käydään läpi.

Yhteenveto, yleinen tuki ja vastuuhenkilöt

Tukitoimenpiteet, eriyttäminen, yhteistyö	Esikoulunopettaja
Huoltajan ja lapsen kanssa keskustelu yhteisesti sovitua toimenpiteistä sekä kotona että esikoulussa	Esikoulunopettaja
Erityisopettajan / oppilashuoltoryhmän konsultaatio	Esikoulunopettaja
Päätös yleistä tukea tarvitsevalle oppilaalle annettavista resursseista	Yksikön kasvatustyön johtaja
Yleisen tuen kirjaaminen	Se opettaja, joka on antanut yleistä tukea
Pedagoginen arvio tehdään ennen tehostettua tukea	Esikoulunopettaja yhdessä erityisopettajan kanssa

Esiopetuksen tehostettu tuki

Tehostettu tuki on monipuolista ja säännöllistä oppimisen, sosiaalisen kasvun ja kehityksen tukemista. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä lasta varten kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Esikoulunopettaja laatii pedagogisen arvion ennen tehostetun tuen aloittamista. Pedagogisessa arviossa arvioidaan aiemmin annetun tuen riittävyys ja teho. Pedagoginen keskusteluryhmä päättää pedagogisen arvion perusteella onko lapselle tarpeen antaa tehostettua tukea. Esikoulunopettaja laatii yhteistyössä huoltajan kanssa lapsen kasvun ja oppimisen suunnitelman. Opettaja voi tarpeen mukaan konsultoida asiantuntijoita, esim. koulupsykologi, terveydenhoitaja, lääkäri, puheterapeutti ja/tai sosiaalityöntekijä. Tehostettua tukea pyritään antamaan lapsen omassa esiopetusryhmässä ja tarvittavat tukipalvelut tulee järjestää niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua esiopetusryhmän toimintaan. Tavoitteena on kuntouttava arki jokaiselle lapselle.

Kemiönsaaren kunnassa käytetään erityisesti seuraavia järjestelyjä ja toimenpiteitä tehostetussa tuessa

1. joustavat ryhmäjärjestelyt
2. eriyttäminen
3. lisätään erityisopettajalta / erityislastentarhanopettajalta saatua tukea
4. lisätään yhteistyötä kodin kanssa
5. lisätään lapsen saamaa osuutta oppilashuollon resursseista lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi
6. lisätään koulunkäyntiavustajapalveluja
7. puheen ja kielen erityinen seuranta, Kieku-menetelmä (kieli ja kuva)
8. erityiset tietokoneohjelmat, esim. LUKIMAT

Yhteenveto, tehostettu tuki ja vastuuhenkilöt

Pedagoginen arvio tehdään ennen tehostettua tukea	Esikoulunopettaja
Moniammatillinen neuvottelu tehostetusta tuesta	Pedagoginen keskusteluryhmä
Huoltajan kanssa keskustelu yhteisesti sovituista toimenpiteistä sekä kotona että esikoulussa	Esikoulunopettaja / muulta asiantuntijalta saatu apu
Kasvun ja oppimisen suunnitelman laatiminen ja resurssitarve	Esikoulunopettaja / muulta asiantuntijalta saatu apu
Päätös resurssijaosta, esikoulun omien resurssien puitteissa	Yksikön kasvatustyön johtaja
Tehostettu tuki aloitetaan	Esikoulunopettaja / eristysopettaja
Muulle henkilökunnalle annetaan tietoa lapsen saamasta tehostetusta tuesta	Esikoulunopettaja
Tehostettu tuki kirjataan	Esikoulunopettaja / tuen antaja
Tehostetun tuen arviointi	Esikoulunopettaja / muulta asiantuntijalta saatu apu
Päätös lisäresursseista, jos kyse on yli esikoulun omien resurssien menevästä tarpeesta	Päivähoidonjohtaja
Pedagoginen selvitys tehdään ennen erityisen tuen päätöstä. Selvityksen pohjana on aiemmin tehty pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma ja sen arviointi.	Esikoulunopettaja / erityisopettaja yhteistyössä oppilashuollon kanssa

Erityinen tuki esiopetuksessa

Jokaisella lapsella on oikeus oppia omien taitojensa mukaan. Toisinaan lapset tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta voittaakseen oppimisen esteet. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman, sairauden, toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. Erityinen tuki pitää sisällään kaikki yleisen ja tehostetun tuen muodot. Erityisen tuen erottaa edellisistä lapselle laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Erityistä tukea annetaan joko yleisen oppivelvollisuuden tai pidennetyin, 11-vuotisen, oppivelvollisuuden puitteissa. Erityinen tuki suunnitellaan yleensä

pitkäkestoisemmaksi kuin vain esikouluvuodeksi. Erityinen tuki voi alkaa jo ennen esikouluvuotta, jolloin lapsi tulee pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Näissä tapauksissa neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on erityisen tärkeä. Usein esikoulussa esiin tullut lapsen erityisen tuen tarve jatkuu koulussa, mutta niissä tapauksissa, jolloin erityisen tuen tarvetta ei enää ole, tehdään päätös erityisen tuen lakkaamisesta ja tukimuoto muuttuu tehostetuksi tueksi.

Ennen erityisen tuen päätöstä tehdään pedagoginen selvitys, jonka laatii pedagoginen keskusteluryhmä. Jotta pedagoginen keskusteluryhmä saa riittävästi tietoa lapsesta ja jotta pedagoginen selvitys olisi mahdollisimman hyvä, tulee selvitystä tehtäessä käyttää monipuolisesti eri asiantuntijoita.

Pedagoginen selvitys sisältää seuraavat asiat

lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
 huoltajan näkemys lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä riskitekijöistä
 selvitys lapsen saamasta yleisestä ja tehostetusta tuesta ja arvio niiden vaikutuksesta
 kuvaus lapsen oppimisvalmiuksista ja niihin liittyvät erityispiirteet
 arvio siitä millaisilla tukijärjestelyillä lasta tulisi tukea ja tuen tavoitteet.

Sivistysjohtaja päättää pedagogisen selvityksen perusteella, että lapselle annetaan erityistä tukea. Sivistysjohtaja päättää myös, jos lapsi siirretään erityisen tuen piiristä tehostettuun tukeen.

Sen jälkeen kun lapselle on tehty edellä mainittu erityisen tuen päätös, hänelle laaditaan henkilökohtainen esikouluopetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ”Hojks”. Suunnitelma on pedagoginen asiakirja, jossa selvitetään kuinka lapsen opetus järjestetään ja mitä muita tukimuotoja lapsi saa (*noudattaen erityisen tuen päätöksen sisältöä*). Hojks tehdään yhteistyössä huoltajan kanssa ja tarpeen mukaan myös moniammatillisena yhteistyönä.

Lapselle annettava erityinen tuki voidaan mm. hoitaa niin, että tukea antavat erityisesti järjestetty opettaja ja/tai avustajat sekä muita tarpeellisia palveluja hyväksi käyttäen, ja käyttäen erityisiä opetusmenetelmiä, työtapoja, materiaaleja ja välineitä. Kun erityinen tuki suunnitellaan, käytetään hyväksi esikoulun kaikkia tukimuotoja ja -menetelmiä. Annettua tukea ja sen vaikutusta lapsen kehittymiseen arvioidaan jatkuvasti.

Yhteenveto, erityinen tuki ja vastuuhenkilöt

Pedagoginen selvitys tehdään ennen erityisen tuen päätöstä	Esikoulunopettaja / erityisopettaja / yhteistyö oppilashuollon kanssa
Psykologisen tai lääketieteellisen asiantuntijalausannon tai vastaavan sosiaalisen selvityksen pyyntö	Päivähoidonjohtaja yhteistyössä pedagogisen keskusteluryhmän kanssa
Oppilaan ja huoltajan kuuleminen	Esikoulunopettaja / erityisopettaja
Erityisen tuen hakemuksen allekirjoittaminen	Päivähoidonjohtaja / pedagogisen keskusteluryhmän vastuuhenkilö / huoltaja
Erityisen tuen päätös	Sivistysjohtaja

Erityistä tukea saavalle oppilaalle myönnettäviä lisäresursseja koskeva päätös	Sivistysjohtaja
Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman Hojksin laatiminen	Erityisopettaja yhteistyössä esikoulunopettajan kanssa
Erityistä tukea annetaan	Esikoulunopettaja / erityisopettaja / koulunkäyntiavustaja
Hojksin arviointi, vähintään kerran lukuvuodessa yhdessä huoltajan kanssa	Esikoulunopettaja / erityisopettaja
Päätös opetusryhmien muodostamisesta kun ryhmässä on yksi tai useampi lapsi, jolla on erityisen tuen päätös tai pidennetty oppivelvollisuus	Päivähoidonjohtaja / sivistysjohtaja / Sivistyslautakunnan ruotsinkielinen / suomenkielinen jaosto
Päätös oppilaan siirtämisestä erityisestä tuesta tehostettuun tukeen	Sivistysjohtaja

Pidennetty oppivelvollisuus

Vaikeasti vammaiset lapset, näkö- ja kuulovammaiset lapset sekä muut fyysisesti tai henkisesti vaikeavammaiset lapset ja lapset joiden kehitys on viivästynyt voivat kuulua pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin. Vaikea sairaus voi myös olla pidennetyn oppivelvollisuuden syynä. Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja muiden toimijoiden kesken. Huoltajalle annetaan ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen suunnitellaan yhdessä huoltajan kanssa lapsen kokonaistilanteen mukaan.

Sivistysjohtaja tekee päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta, yleensä ennen oppivelvollisuuden alkamista. Samassa yhteydessä tehdään myös päätös erityisestä tuesta, ja lapselle laaditaan Hojks kun sovittu esikoulu-aika alkaa. Lapsi, jolla on pidennetty oppivelvollisuus, voi osallistua esikouluopetukseen yhden tai kahden vuoden ajan ennen perusopetuksen alkamista. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella oikeus saada esiopetusta alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Kemiön saaren kunnassa järjestetään pidennetyn oppivelvollisuuden lapsille esikoulu yleensä niin, että lapsi saa erityisen tuen päätöksen ja Hojksin, ja aloittaa esikoulunsa 5-vuotiaiden ryhmässä. Lapsi voi osittain olla mukana esikoulun (kuusivuotiaiden) ryhmässä. Toisena esikouluvuotenaan lapsi on varsinaisessa esikouluryhmässä. Lapsi siirtyy pääsääntöisesti seuraavana vuonna koulun alkuopetusryhmään, ja saa tarpeidensa mukaan henkilökohtaisia tukitoimenpiteitä.

Mikäli lapsi ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin sivistysjohtaja tekee päätöksen, että pidennetty oppivelvollisuus päättyy ja tällöin lapsi siirtyy yleiseen oppivelvollisuuteen.

Oppilashuolto

Yksilökohtaiseen oppilashuoltoon kuuluvat terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä monialaisen asiantuntijaryhmän tuki. Niillä voidaan täydentää lapsen saamaa yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Esimerkiksi tehostettua tai erityistä tukea saavalle lapselle voi olla tarpeen tehdä psykologinen tutkimus tai kuraattorin laatima sosiaalinen selvitys.

Toisin kuin oppimisen ja koulunkäynnin tuki, yksilökohtainen oppilashuolto perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää tarvittaessa huoltajan suostumusta. Suostumus tarvitaan myös monialaisen asiantuntijaryhmän kokoamiseen.

Esikoulu noudattaa samoja oppilashuollon periaatteita ja samaa oppimisen ja koulunkäynnin tukijärjestelmää kuin perusopetuksen vuosiluokilla 1-9.

1.B OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKEA PERUSOPETUKSESSA

Tuen keskeiset tavoitteet, järjestäminen ja tuen rakenne

Jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Ensimmäiseksi tarkastellaan koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Näin tuetaan ja ohjataan koko opetusryhmän ja yksittäisen oppilaan oppimista. Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppimisvaikeuksien ja oppimisen esteiden varhaiseen tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn. Tästä syystä oppilaiden tuen tarvetta tulee arvioida jatkuvasti ja tuki aloitetaan heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä pitkäaikaisvaikutuksia. Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun.

Opetus ja kasvatustuki tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja siitä, että lapsi täyttää oppivelvollisuutensa. Koulun on huolehdittava oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa sekä tuettava oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä.

Kemiönsaaren kunnan jokaisessa koulussa opettajat sekä oppilashuollon henkilökunta tekevät yhteistyötä oppilaan oppimisen, fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi ja ylläpitämiseksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tehostettua sekä erityistä tukea järjestetään pedagogisen arvion/selvityksen pohjalta moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Kouluissa järjestetään **moniammatillisia pedagogisia kokouksia**. (pedagoginen keskusteluryhmä, PKR).

Tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisällä sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

Opetusjärjestelyjen tukimuodot

Oppimisen ja koulunkäynnin tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Näistä oppilas voi saada kerrallaan vain yhdentasoista tukea.

Tukimuotoja ovat – tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, erityisopetus, ohjaus, samanaikaisopetus, eriyttäminen, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Näitä tukimuotoja voidaan käyttää joko erikseen tai toisiaan täydentäen kaikilla tukitasoilla.

Tukitasoa tai tuen muotoa annetaan niin kauan kuin tukea tarvitaan.

Liite 1.1 Yleisen, tehostetun ja erityisen tuen vastuunjakotaulukko

Liite 1.3 Tuen kolmiportaisuus

1.1 Yleinen tuki

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata oppilaan tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tilanteeseen puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Yleinen tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja esimerkiksi tukiovetusta, osaaikaista erityisopetusta ja muita ohjauksen muotoja.

Yleistä tukea annetaan niin usein ja sen laajuusena kuin oppilas tarvitsee edistyäkseen opinnoissaan. Luokanopettaja, aineenopettaja, erityisopettaja tai ohjaaja voi antaa yleistä tukea. Yleinen tuki voidaan järjestää eriyttämällä tai samanaikaisopetuksena omassa opetusryhmässä, pienryhmässä tai yksilöllisesti. Yleistä tukea voidaan myös antaa oppituntien aikana erilaisten joustavien ryhmäjärjestelyjen avulla.

Oppimissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea.

Jos yleinen tuki ei riitä, oppilaalle laaditaan pedagoginen arvio. Siinä selvitetään lisätuen tarpeet.

Yhteenveto, yleinen tuki ja vastuhenkilö

Yleinen tuki ja eriyttäminen	Opettaja yhdessä rehtorin kanssa
Keskustelu oppilaan ja huoltajan kanssa: sopimus toimenpiteistä sekä kotona että koulussa	Opettaja
Erytisopettajan konsultointi / pedagoginen keskusteluryhmä	Opettaja
Päätös yleistä tukea saavalle oppilaalle annettavista resursseista	Rehtori
Annetun yleisen tuen kirjaaminen	Tukea antanut opettaja
Pedagoginen arvio tehdään ennen tehostetun tuen aloittamista	Opettaja

1.2 Tehostettu tuki, pedagoginen arvio ja oppimissuunnitelma

Tehostettua tukea annetaan oppilaalle, joka oppimisessaan tai koulunkäynnissään tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Oppilaan tulee tukitoimien avulla saavuttaa yleisen oppimäärän tavoitteet.

Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, ja niin kauan kuin oppilas sitä tarvitsee. Tehostettu tuki on laaja-alaisempaa ja pitkäjänteisempää

kuin yleinen tuki. Tehostettu tuki annetaan muun opetuksen yhteydessä joustavin opetusjärjestelyin.

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon.

Koulun pedagoginen keskusteluryhmä hyväksyy luokan/aineenopettajan tekemän pedagogisen arvion oppilaalle annettavasta tehostetusta tuesta. Pedagogisessa arviossa kuvataan aiempien tukimuotojen riittävyys ja teho.

Pedagogisen arvion jälkeen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma, mikäli siihen ei ole ilmeistä estettä, yhteistyössä huoltajan ja oppilaan kanssa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma tai muita suunnitelmia, niitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Tehostetussa tuessa osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu.

Tehostettu tuki voidaan antaa eriyttämällä tai joustavasti samanaikaisopetuksena oppilaan omassa opetusryhmässä, pienryhmässä tai erityisopetuksen ryhmässä. Luokan/aineen- tai erityisopettaja vastaa tästä tukimuodosta.

Luokan/aineenopettaja tai erityisopettaja vastaa siitä, että tehostettu tuki kirjataan ja arvioidaan.

Yhteenveto, tehostettu tuki ja vastuuhenkilö

Pedagoginen arvio tehdään ennen tehostetun tuen päätöstä	Opettaja
Moniammatillinen keskustelu tehostetusta tuesta	Rehtori / pedagoginen keskusteluryhmä
Keskustelu oppilaan ja huoltajan kanssa: sopimus toimenpiteistä sekä kotona että koulussa	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja
Oppimissuunnitelman laatiminen ja resurssitarpeen suunnittelu	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja
Koulun omien resurssien käyttöä koskeva päätös	Rehtori
Tehostettu tuki aloitetaan	Opettaja / erityisopettaja
Oppilasta opettavalle muulle henkilökunnalle annetaan tietoa	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja
Annettu tehostettu tuki kirjataan	Opettaja / erityisopettaja
Tehostetun tuen arviointi	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja
Koululle annettavia lisäresursseja koskeva päätös	Sivistysjohtaja
Pedagoginen selvitys tehdään ennen erityisen tuen päätöstä. Se perustuu aiemmin tehtyyn pedagogiseen arvioon ja oppimissuunnitelmaan sekä sen arviointiin.	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja yhteistyössä oppilashuollon kanssa

1.2.1 Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen tulee perustua pedagogiseen arvioon. Vuosiluokilla 1-6 oppilaan luokanopettaja ja vuosiluokilla 7-9 aineenopettaja tai / ja oppilaan luokanvalvoja tekee pedagogisen arvion. Arvio voidaan tehdä yhteistyössä erityisopettajan tai muiden asiantuntijoiden kanssa.

Pedagogisessa arviossa kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena
- oppilaan saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- arvio tehostetun tuen tarpeesta
- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta tulee tukea.

1.2.2. Oppimissuunnitelma

Oppimissuunnitelma tehdään oppilaalle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja. Tehostetussa tuessa oppimissuunnitelma on pakollinen, mutta oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää osana yleistä tukea. Luokan-/aineenopettaja tai luokanvalvoja tekee suunnitelman yhdessä erityisopettajan kanssa. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Huoltajan suostumuksella voidaan myös käyttää hyväksi oppilaan kuntoutussuunnitelmaa tai muita suunnitelmia, jos sellainen on tehty.

Oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina oppilaan tilanteen muuttuessa.

Oppimissuunnitelmaan ei voi valittamalla tai muutoin hakea muutosta.

Oppimissuunnitelmaa käytetään, vaikka oppilas ei saisi tehostettua tukea, mikäli

- oppilas etenee eri oppiaineiden opinnoissa vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oman opinto-ohjelman mukaisesti
- opetus järjestetään erityisin opetusjärjestelyin
- perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas on otettu joustavan perusopetuksen piiriin

Oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot:

- oppilaskohtaiset tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut
- tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut
- tuen seuranta ja arviointi

1.3 Erityinen tuki, pedagoginen selvitys ja HOJKS

Erityistä tukea annetaan oppilaalle, jonka kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. Tuen tarkoituksena on tarjota oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea. Oppimäärän yksilöllistämistä edellyttää erityisen tuen päätös.

Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Käytettävissä ovat perusopetuksen kaikki tukimuodot. Sivistysjohtaja tekee kirjallisen päätöksen siitä, että oppilaalle myönnetään erityistä tukea. Päätös tehdään pedagogisen selvityksen pohjalta. Pedagoginen selvitys tehdään moniammatillisena yhteistyönä. Päätös on määräaikainen ja sivistysjohtaja tarkistaa tuen tarpeen vuosiluokilla 2 ja 6. Päätöksessä tulee käydä ilmi oppilaan pääasiallinen opetusryhmä, mitä tulkki-, avustaja- ja muita palveluja oppilas mahdollisesti tarvitsee sekä opetuksessa tarvittavat poikkeusjärjestelyt. Oppilasta ja hänen vanhempiaan tulee kuulla ennen erityisen tuen päätöstä. Erityisen tuen päätöksen jälkeen laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ”Hojks”.

Hojks tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaisesti yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärää yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.

Yhteenveto, erityinen tuki ja vastuuhenkilöt

Pedagoginen selvitys tehdään ennen erityisen tuen päätöstä	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja yhteistyössä oppilashuollon kanssa
Psykologisen tai lääketieteellisen asiantuntijalausunnon tai vastaavan sosiaalisen selvityksen pyyntö	Rehtori yhdessä oppilashuoltoryhmän kanssa
Oppilaan ja huoltajan kuuleminen	Erityisopettaja / opettaja
Erityisen tuen hakemuksen allekirjoitus	Rehtori / pedagogisen keskusteluryhmän vastuuhenkilö / huoltaja
Erityisen tuen päätös	Sivistysjohtaja
Yksilöllistetyn oppimäärän päätös	Rehtori
Päätös erityistä tukea saavalle oppilaalle myönnettävistä lisäresursseista	Sivistysjohtaja
Hojksin laatiminen	Erityisopettaja yhdessä opettajan kanssa / oppilaanohjaaja
Erityistä tukea annetaan	Erityisopettaja / opettaja

Hojksin arviointi, vähintään kerran lukuvuodessa yhdessä huoltajan kanssa	Erityisopettaja / opettaja / oppilaanohjaaja
Päätös opetusryhmien muodostamisesta kun ryhmässä on yksi tai useampi oppilas, jolla on erityisen tuen päätös tai pidennetty oppivelvollisuus	Rehtori / sivistysjohtaja / Sivistyslautakunnan ruotsinkielinen / suomenkielinen jaosto
Erityisen tuen päätös tarkistetaan vl 2 ja vl 6	Sivistysjohtaja

1.3.1 Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Pedagoginen selvitys tehdään, kun tehostettu tuki ei enää riitä. Pedagoginen selvitys tehdään ennen erityisen tuen päätöstä. Oppilaan opettajat ja koulun pedagoginen keskusteluryhmä vastaavat pedagogisen selvityksen laatimisesta. Pedagogisessa selvityksessä hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut erityistä tukea, hyödynnetään aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Pedagogisen selvityksen lisäksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Oppilaan kuntoutussuunnitelmia tai muita suunnitelmia voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan edistyminen opinnoissaan
- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilanne, oppilaan sekä huoltajan näkökulmista
- oppilaan saama tehostettu tai erityinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- oppilaan vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet

Pedagoginen selvitys:

- on arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta tulisi tukea
- on perusteltu arvio siitä, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän.

1.3.2 HOJKS

Kun erityistä tukea koskeva päätös on tehty, oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma Hojks.

Hojks on oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma opetuksen sisällöistä, käytettävistä opetusjärjestelyistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista. Kaikki erityistä tukea saavan oppilaan tuki kirjataan HOJKSiin. Suunnitelmaa muutetaan aina kun oppilaan tuen tarpeessa tapahtuu muutoksia tai kun opetuksen tavoitteet muuttuvat.

HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon ja erityisen tuen päätöksen sisältöön. HOJKSin laatimisessa voidaan hyödyntää oppilaalle osana tehostettuun tukeen tehtyä opetussuunnitelmaa. Jos oppilas on jo saanut

erityistä tukea, hyödynnetään jo aiemmin laadittua pedagogista selvitystä ja HOJKSia. Oppilaan opettajat/ erityisopettaja laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Hojks voidaan myös laatia yhdessä oppilashuollon kanssa tai yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa.

HOJKS:in tulee sisältää seuraavat tiedot:

- Oppilaskohtaiset tavoitteet
- Pedagogiset ratkaisut
- Opetuksen järjestäminen
- Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut
- Tuen seuranta ja arviointi

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllisen oppimäärän mukaan, HOJKS:iin kirjataan edellämainittujen yleisten kohtien lisäksi

- luettelo yksilöllistetyistä oppimääristä
- yksilöllistettyjen oppiaineiden tavoitteet ja sisällöt
- yksilöllistettyjen oppimäärien arviointi suhteessa HOJKS:issa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKS:iin kirjataan edellämainittujen yleisten kohtien lisäksi

- yksilölliset tavoitteet ja keskeiset sisällöt toiminta-alueittain
- arviointi suhteessa HOJKS:issa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin toiminta-alueittain.

HOJKS:issa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Hojks päivitetään ja arvioidaan vähintään kerran lukuvuodessa koulun ja kodin yhteistyönä. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Hojksiin ei voi valittamalla tai muutoin hakea muutosta.

1.4 Tuen tarpeen selvitys ja arviointi **Selvitykset ja kartoitukset**

Kouluterveydenhuollon ja lastenneuvolan tarkastuksissa voi ilmetä mahdollisia tuen tarpeita. Oppilashuollon psykologi voi tarvittaessa tehdä yksilöllisen psykologisen kartoituksen, jossa tarkemmin selvitetään lapsen oppimisvalmiudet, ongelma-alueet ja muut lapsen kehitykseen vaikuttavat seikat.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset lapset sekä muutoin fyysisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen

oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvät järjestelyt on tarkemmin selostettu esikouluosiossa.

Kouluterveydenhoitaja ja koulukuraattori tapaavat Kemiönsaaren kunnassa kaikki esikoulun oppilaat yksittäin. Erityisopettajat tekevät yhteistyötä esikoulun opettajien kanssa mahdollisen tuen tarpeen selvittämiseksi. Erityisopettajat tekevät tarvittaessa kartoituksia oppilaiden luku- ja kirjoitustaidoista, **liite 1.2** Erityisopetuksen kartoitukset, ohjelmarunko.

Kartoitusten perusteella oppilaiden tuen tarve arvioidaan tarkemmin ja niiden pohjalta tehdään tarvittavat toimenpiteet.

Oppilaat, joille on tarpeen tehdä lisäselvityksiä, joita koulu tai perusterveydenhuolto ei pysty tekemään, saavat oppilashuoltoryhmän kautta lähetteen koululääkärille. Koululääkäri päättää jatkotoimenpiteistä. Selvityksiä, kartoituksia, konsultaatiota ja kuntoutuspalveluja voidaan tarvittaessa pyytää ulkopuolisilta asiantuntijoilta ja laitoksilta.

1.4.1. Siirtymävaiheiden kokoukset

Esikoulu – vuosiluokka 1, vuosiluokka 6 – vuosiluokka 7, vuosiluokka 9-toinen aste

Ennen oppilaan koulunkäynnin alkamista pidetään pedagoginen kokous, johon esikoulun opettaja, tuleva luokanopettaja sekä erityisopettaja osallistuvat. Tarvittaessa yksittäisen lapsen tueksi kootaan asiantuntijaryhmä käsittelemään lasta koskevaa asiaa. Asiantuntijaryhmän kokoonpano perustuu oppilaan/huoltajan suostumukseen. Kun oppilas siirtyy vuosiluokalta 6 vuosiluokalle 7 pidetään tiedonsiirtopalaveri, johon osallistuvat luokanopettaja, tuleva luokanvalvoja ja erityisopettaja. Näiden kokousten tarkoituksena on kartoittaa yksittäisten oppilaiden tai oppilasryhmän tuen tarpeita. Tarvittaessa pidetään kokous oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

1.4.2 Tuen tarpeen arviointi

Jokaisen opettajan työhön ja kaikkiin opetustilanteisiin kuuluu tuen tarpeen arviointi ja tuen tarjoaminen.

Tehostettua tukea annetaan pedagogiseen arvioon perustuen.

Erityistä tukea annetaan, kun sivistysjohtaja on tehnyt asiassa päätöksen. Erityinen tuki perustuu pedagogiseen selvitykseen.

Siirtyminen yhdeltä tuen tasolta toiselle edellyttää aina tarkkaa tilanteen arviointia. Tarkka arviointi pitää tehdä myös silloin kun siirrytään ylemmältä tuen tasolta alemmalle tasolle. Nämä arvioinnit tehdään aina oppilashuoltoryhmässä ja yhteistyössä huoltajien kanssa. Sivistysjohtaja kytetään aina mukaan niiden päätösten valmisteluun, jotka koskevat erityisen tuen tarvetta.

Oppilas voi äkillisesti tarvita erityistä tukea esim. vaikean sairauden tai onnettomuuden johdosta. Oppilaalla on tällöin oikeus saada laaja-alaista tukea, vaikka alemman tason tukea ei aikaisemmin olisi hänelle annettu.

Kunnalla tulee olla riittävät resurssit kaikkien tukitasojen ja kaikkien tukimuotojen toteuttamiseksi. Erityisopettajat vastaavat osa-aikaisesta ja luokkamuotoisesta erityisopetuksesta.

2. OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKIMUODOT

2.1 Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta. Tukiopetusta voidaan antaa kaikilla tukitasoilla. Luokan-/aineen-/erityisopettaja tai ohjaaja antaa tukiopetusta, riippuen oppiaineesta. Tukiopetusta antanut opettaja / ohjaaja ilmoittaa huoltajalle, miten opetus on toteutettu ja minkälaista hyötyä ja merkitystä tukiopetuksella on ollut oppilaan oppimiselle ja koulunkäynnille.

2.2 Osa-aikainen erityisopetus

Oppilas, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa oppilaan oppimisedellytyksiä edistää ja ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan esimerkiksi oppilaille, joilla on kielellisiä tai matemaattisia ongelmia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia oppimisvalmiuksissa, sosiaalisissa valmiuksissa tai koulunkäynnissä

Osa-aikainen erityisopetus järjestetään joustavasti joko samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla tukitasoilla. Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys vahvistuu ja erityisen tuen aikana se on keskeisin pedagoginen tukimuoto. Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana ja opiskellessaan erityisluokassa.

Osa-aikaisesta erityisopetuksesta vastaava erityisopettaja tiedottaa tätä tukea saavan oppilaan huoltajalle opetuksen sisällöstä ja ajankohdasta. Yhteistyö luokan-/aineenopettajan ja erityisopettajan välillä on erittäin tärkeä, jotta opetuksen sisältö kohtaa oppilaan ajankohtaisen tarpeen. Erityisopettaja ja yleisopetuksen opettajat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa, kun opetus suunnitellaan ja toteutetaan. Osa-aikaista erityisopetusta pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa.

2.3 Opetuksen järjestäminen erityisessä tuessa

Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue. Erityisessä tuessa oppilaalle laaditaan Hojks yhteistyössä oppilaan ja huoltajien kanssa. Erityisopettaja vastaa ja suunnittelee opetuksen yhdessä oppilasta opettavien ja moniammatillisen pedagogisen keskusteluryhmän kanssa. Opetus järjestetään osittain tai kokonaan pienryhmässä, joustavissa ryhmissä tai muun opetuksen yhteydessä oppilaan Hojksissa määriteltyjen tavoitteiden ja opetusjärjestelyiden mukaisesti. Erityisopetuksen sisältö voi noudattaa yleisen oppimäärän tavoitteita tai poiketa oppiaineista ja tuntijaosta erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisesti.

Erityistä tukea saavien oppilaiden erityisopetus järjestetään Kemiönsaaren kunnassa oppilaan lähikoulussa, mikäli tämä on mahdollista. Niissä yksittäisissä tapauksissa, joissa tarvitaan erittäin poikkeavia opetusjärjestelyjä kuten sairaala- tai koulukotiopetusta tai joustavaa perusopetusta, tehdään

huolellisesti punnitut, oppilaalle räätälöidyt ratkaisut. Sivistysjohtaja tekee päätökset näistä erityisistä järjestelyistä.

2.4 Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Mikäli oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää.

Kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

Oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää erityiseen tukeen siirtämistä ja hallintopäätöstä. Yksilöllistettyjen oppimäärien tavoitteet kuvataan oppilaan Hojksissa.

Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Oppimäärän opiskelusta vapauttamiseen tulee olla erityisen painavat syyt. Sivistysjohtaja tekee vapauttamispäätökset. Oppilaalle, joka on vapautettu jonkun aineen opetuksesta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa.

2.5 Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädetyt tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi voida saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11-vuotta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksen järjestäminen kuvataan HOJKSissa. Erityisesti huolehditaan siitä, että oppilas osallistuu mahdollisuuksien mukaan koulun arkeen, pääsee osalliseksi koulu yhteisöä ja sen sosiaalista toimintaa ja voi seurustella samanikäisten koulutovereiden kanssa.

Jos oppilas ei enää kuulu pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin tehdään pidennetyn oppivelvollisuuden päättymisestä päätös, ja oppilas siirtyy yleiseen oppivelvollisuuteen. Tukitoimet jatkuvat sillä tasolla, jonka pedagoginen selvitys määrittelee.

2.6 Toiminta-alueittain opiskelu

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus järjestään yleensä toiminta-alueittain. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla perusteltua järjestää osittain tai kokonaan toiminta-alueittain. Erityisen tuen päätöksessä päätetään, miltä osin oppilaan opetus järjestetään toiminta-alueittain. Opetussuunnitelmaan kuuluvat toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Oppilaan Hojksissa määritellään

toiminta-alueittaisen opetuksen tavoitteet ja järjestelyt. Kemiönsaaren kunnassa räätälöidään vaikeimmin vammaisten oppilaiden opetus oppilaan terveyden, edellytysten ja tarpeiden mukaan. Opetusta voidaan antaa koulussa, päiväkodissa tai tarvittaessa jopa oppilaan kotona.

2.7 Tulkitsemis- ja avustajapalvelut

Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla.

Avustajan antama tuki edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittämistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle.

Sivistysjohtaja päättää tulkitsemis- ja avustajapalvelujen järjestämisestä. Oppilaan tulkitsemis- tai avustajapalvelujen tarve ja niiden laajuus ja laatu ratkaistaan yhteistyössä oppilaan opettajien ja oppilashuoltoryhmän kanssa. Ratkaisu perustuu myös huoltajalta ja mahdollisilta ulkopuolisilta asiantuntijoilta saatuihin tietoihin.

2.8 Ohjauksellinen ja muu tuki

2.8.1 Kodin ja koulun yhteistyö tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun oppilaalla on tuen tarvetta, kodin ja koulun yhteistyön merkitys korostuu. Koulun henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä kotiin heti, kun oppilaalla ilmenee oppimisen tai koulunkäynnin ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa.

Oppilaille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista, tuen kolmiportaisuudesta sekä käytettävissä olevista tukimuodoista. Huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Oppilaan edistymisen ja tuen tarpeen arviointi sekä tuen suunnittelu on osa kodin ja koulun säännöllistä yhteistyötä. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppilas tai huoltaja ei voi kuitenkaan kieltäytyä perusopetuslaissa säädetyn tuen vastaanottamisesta. Oppilas voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Yksilökohtaisen oppilashuollon tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumusta (katso oppilashuollon osio opetussuunnitelmassa).

2.8.2 Ohjaus tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata tukea tarvitsevaa oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Ohjauksen tavoitteena on, että tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamus, itsearviointi- ja oppimaan oppimisen taidot sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan

vahvistuvat. Huomiota kiinnitetään oppilaan arjenhallinnassa, opintojen suunnittelu- ja opiskelutaidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin. Näitä taitoja vahvistetaan tarkoituksenmukaisilla ohjauksellisilla toimintatavoilla. Ohjauksella pyritään siihen, että oppilas oppii asettamaan tavoitteita oppimiselleen ja ottamaan vastuuta opiskelustaan.

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta sekä tehostettuun että erityiseen tukeen. Osana pedagogista arviota tai pedagogista selvitystä arvioidaan oppilaan aikaisemmin saaman ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet ohjaukseen jatkossa. Oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin kirjataan myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon ja oppilasta mahdollisesti avustavan henkilöstön asiantuntemusta.

Päätövaiheen ohjauksessa etsitään yhdessä oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvitetään oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen toisella asteella. Perusopetuksen päätövaiheessa tukea tarvitsevalle oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä erityisistä kysymyksistä.

2.9 **Oppilaan arviointi** (katso arvioinnin osio opetussuunnitelmassa)

Oppimisvaikeudet otetaan huomioon oppilasarvioinnissa. Tämä koskee myös oppilaita, joilla on lieviä vaikeuksia ja joilla ei ole erityisen tuen päätöstä. Arvioinnissa käytetään sellaisia metodeja, että oppilas parhaalla mahdollisella tavalla pystyy osoittamaan osaamisensa.

Oppilaan suoritus arvioidaan suhteessa yleisten oppimäärien tavoitteisiin ja hyvän osaamisen kuvaukseen, jos oppilas opiskelee yleisen oppimäärän mukaan.

Erityistä tukea saavan oppilaan arvioinnin perusteet määritellään oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa, Hojksissa. Oppilaan suoritus arvioidaan suhteessa Hojksissa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin. Sanallinen arviointia voidaan käyttää kaikilla tuen tasoilla. Numeroarviointi tai sanallinen arviointi varustetaan tähdellä (*) sekä opiskeluaikaisissa todistuksissa että päättötodistuksessa niissä oppiaineissa, joissa oppilaalla on ollut yksilöllinen oppimäärä.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden arviointi perustuu joko yleisiin tai yksilöllisiin oppimääriin oppilaan erityisen tuen päätöksen mukaisesti.

Toiminta-alueittain opiskelleen oppilaan arviointi on kokonaan sanallinen ja perustuu niihin henkilökohtaisiin tavoitteisiin, jotka määritellään oppilaan Hojksissa.

- Liite 1.1 Vastuunjakotaulukko: yleinen, tehostettu, erityinen tuki
1.2 Erityisopetuksen kartoitukset, ohjelmarunko

Yleinen tuki

Tukiopetus ja eriyttäminen	Opettaja yhdessä rehtorin kanssa
Keskustelu oppilaan ja huoltajan kanssa: sopimus toimenpiteistä sekä kotona että koulussa	Opettaja
Erityisopettajan konsultointi / oppilashuoltoryhmä	Opettaja
Päätös yleistä tukea saavalle oppilaalle annettavista resursseista	Rehtori
Annetun yleisen tuen kirjaaminen	Tukea antanut opettaja
Pedagoginen arvio ennen tehostetun tuen aloittamista	Opettaja

Tehostettu tuki

Pedagoginen arvio ennen tehostetun tuen päätöstä	Opettaja
Moniammatillinen keskustelu tehostetusta tuesta	Rehtori / oppilashuoltoryhmä
Keskustelu oppilaan ja huoltajan kanssa: sopimus toimenpiteistä sekä kotona että koulussa	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja
Oppimissuunnitelman laatiminen ja resurssitarpeen suunnittelu	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja
Koulun omien resurssien käyttöä koskeva päätös	Rehtori
Tehostettu tuki aloitetaan	Opettaja / erityisopettaja
Oppilasta opettavalle muulle henkilökunnalle annetaan tietoa	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja
Annettu tehostettu tuki kirjataan	Opettaja / erityisopettaja
Tehostetun tuen arviointi	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja
Koululle annettavia lisäresursseja koskeva päätös	Sivistysjohtaja
Pedagoginen selvitys tehdään ennen erityisen tuen päätöstä. Se perustuu aiemmin tehtyyn pedagogiseen arvioon ja oppimissuunnitelmaan sekä sen arviointiin.	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja yhteistyössä oppilashuoltoryhmän kanssa

Erityinen tuki

Pedagoginen selvitys tehdään ennen erityisen tuen päätöstä	Opettaja / erityisopettaja / oppilaanohjaaja yhteistyössä oppilashuoltoryhmän kanssa
Psykologisen tai lääketieteellisen asiantuntijalausannon tai vastaavan sosiaalisen selvityksen pyyntö	Rehtori yhdessä oppilashuoltoryhmän kanssa
Oppilaan ja huoltajan kuuleminen	Erityisopettaja / opettaja
Erityisen tuen hakemuksen allekirjoitus	Rehtori / oppilashuoltoryhmän vastuhenkilö / huoltaja
Erityisen tuen päätös	Sivistysjohtaja
Yksilöllistetyn oppimäärän päätös	Rehtori
Päätös erityistä tukea saavalle oppilaalle myönnettävistä lisäresursseista	Sivistysjohtaja
Hojksin laatiminen	Erityisopettaja yhdessä opettajan kanssa/oppilaanohjaaja
Erityistä tukea annetaan	Erityisopettaja / opettaja
Hojksin arviointi, vähintään kerran lukuvuodessa yhdessä huoltajan kanssa	Erityisopettaja / opettaja / oppilaanohjaaja
Päätös opetusryhmien muodostamisesta kun ryhmässä on yksi tai useampi oppilas, jolla on erityisen tuen päätös tai pidennetty oppivelvollisuus	Rehtori / sivistysjohtaja / Sivistyslautakunnan ruotsinkielinen / suomenkielinen jaosto
Erityisen tuen päätös tarkistetaan vl 2 ja vl 6	Sivistysjohtaja

Luokanopettaja ja erityisopettaja arvioivat kunkin luokka-asteen testien tarpeellisuuden, paitsi siirryttäessä yläkouluun. Tällä hetkellä käytössämme olevat testit: Lukimat, Allu, Makeko, Armi, Poussu-Olli, Finnra-luetun ymmärtämisen ja kirjoittamisen testejä, Agricola kustannus.

Esikoulu

- Puheen kartoitus syksyllä (yksilöllisesti)
- Kouluvalmiuden ryhmäkartoitus kaikille helmikuussa ennen kouluun ilmoittautumista

Luokka 1 (syksy-talvi-kevät)

- Alkukartoitus
- Kirjainten ja sanojen tunnistus
- Tekninen lukutaito
- Luetun ymmärtäminen
- Oikeinkirjoitus
- Matemaattiset valmiudet
- Peruslaskutaidot

Luokka 2 (syksy-talvi-kevät)

- Luetun ymmärtäminen
- Oikeinkirjoitus
- Tekninen lukutaito
- Peruslaskutaidot

Luokka 3 (syksy-kevät)

- Luetun ymmärtäminen
- Oikeinkirjoitus
- Tekninen lukutaito
- Peruslaskutaidot

Luokka 4

- Luetun ymmärtäminen
- Oikeinkirjoitus
- Tekninen lukutaito
- Peruslaskutaidot

Luokka 5

- Luetun ymmärtäminen
- Oikeinkirjoitus
- Tekninen lukutaito
- Peruslaskutaidot

Luokka 6

- Oikeinkirjoitus
- Tekninen lukutaito
- Peruslaskutaidot
- Luetun ymmärtäminen

Luokka 7

- Luetun ymmärtäminen
- Oikeinkirjo